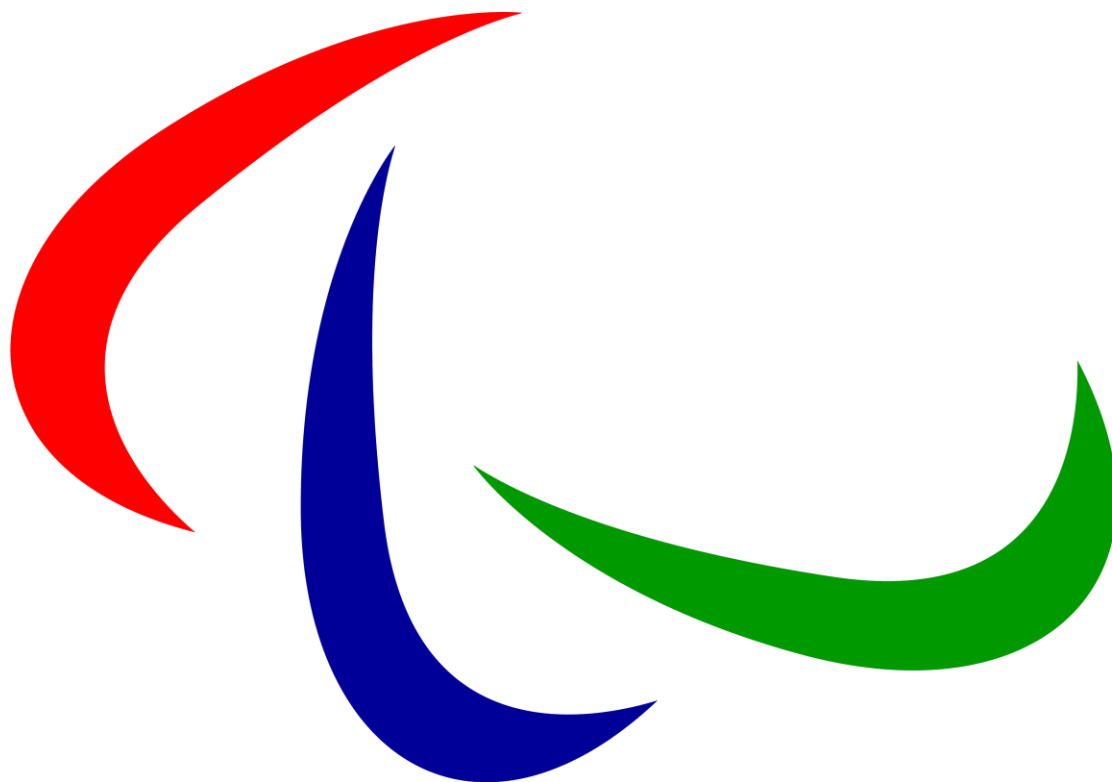

Projekat: "Sports opportunities for people with disabilities in Western Balkans"

Садржај:

Наративни извештај о реализацији пројекта „Sports opportunities for people with disabilities in Western Balkans“ пред донатором WESTERN BALKANS FUND.....	1
Црна Гора.....	4
Милан Ђиновић.....	8
Маја Рајковић.....	10
Босна и Херцеговина.....	12
Ервин Бејдић.....	16
Северна Македонија.....	19
ОХРИД - Државно првенство.....	22
Србија	27
Закључак.....	31

Наративни извештај о реализацији пројекта „Sports opportunities for people with disabilities in Western Balkans“ пред донатором WESTERN BALKANS FUND

Прва организација која се бавила спортом особа са инвалидитетом на нашим просторима био је Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије – ССРИЈ и задатак му је био да подстиче, помаже, координира и организује психофизичку рехабилитацију и ресоцијализацију особа са инвалидитетом. Подаци државног завода за статистику кажу да су 1988. године у СФРЈ постојале 142 спортско–рекреативне организације у којима се 41.000 особа са инвалидитетом бавила спортом и да је са овим организацијама радило 45 плаћених и 685 стручњака–волонтера и 1.048 аматерских спортских радника. Тада је постојало и 7 спортско–рекреативних организација глувих и глувонемих са 807 чланова.

Професионални спорт је важан сегмент живота многих особа са инвалидитетом. Спорт је и начин остварења личног постигнућа, као једног од основних животних мотива. Параолимпизам је остварење једне врло важне идеје и потврда велике животне истине – спортисти са инвалидитетом могу да постижу вредне спортске резултате, као и њихове колегинице и колеге без инвалидитета.

Следећи овај принцип, параолимпизам се развијао и у Србији. У нашој земљи о спортистима са инвалидитетом је дуги низ година бринула Спортска асоцијација хендикепираних Југославије. Југословенски параолимпијски комитет основан је 9. 9. 1999. године, касније мења назив у Параолимпијски комитет Србије и Црне Горе, а 2006. године Параолимпијски комитет Србије.

Спортисти са инвалидитетом у Србији се не суочавају само са недоступним спортским теренима, већ им се не пружа довољно медијске пажње, чак и када се, после великих такмичења, на којима наступају под заставом Србије, врате у домовину као освајачи најсјајнијих медаља. Њихови успеси су ретко кад прва вест у информативним емисијама. Важно је увек имати на уму да се параолимпијци боре за дрес и грб наше домовине на исти начин као и спортисти без инвалидитета. И њихове медаље су једнаког сјаја као и све остале медаље. Или су можда сјајније? Јер су спортисти са инвалидитетом два пута победили. Једном када су надмашили све тешкоће које инвалидитет носи са собом, а други пут на самом такмичењу.

Ношени таквим мислима фокус нашег истраживања биле су прилике које се пружају развоју Параолимпијског спорта у земљама у окружењу, као и уопште прилике које се пружају особама са инвалидитетом да се спортом реинтегришу у друштвену заједницу.

"Sports opportunities for people with disabilities in Western Balkans" као пројекат који реализује оснивач Предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом НРГ, и председник Удружења особа са инвалидитетом НРГ који спроводи у сарадњи са "Western Balkans Fund"-ом, је пројекат који управо то има као задатак. Компетенције и претходно стечена искуства у истраживању ове и других тема из живота особа са инвалидитетом, дају кредибилитет истраживању које је замишљено као пренос интегралних разговора вођених са саговорницима. У разговорима са челницима Параолимпијских комитета земаља у окружењу, као и спортистима који су учествовали на последњим Параолимпијским играма у Паризу 2024. године, жеља је била ствари представити онако како су пренешене, без уопштавања или изношења сопствених процена и закључака. Став је да су емоција сваког појединца у изношењу личних доживљаја својим речима, управо средство којим се најреалније могу описати прилике за рад професионалног спортисте особе са инвалидитетом у складу са националним условима у којим ти спортисти тренирају и развијају своју спортску каријеру. Читаоцу ових редова ће на такав начин тако пренета емоција послужити као средство најреалније спознаје чињеничног стања, иза чега остаје на сваком од нас да на основу личних импресија изведе сопствене закључке, прилагођавајући убудуће свој лични сензибилитет према теми овог пројекта и особама са инвалидитетом уопште. На такав начин аутор овог пројекта даје свој лични допринос унапређењу односа шире друштвене заједнице према особама са инвалидитетом, а овај пројекат представља степен на том путу.

Истраживање је спроведено у земљама Западног Балкана у Републици Црној Гори, Федерацији Босне и Херцеговине, Републици Северној Македонији и Републици Србији.

Црна Гора

Добра искуства у сарадњи са донатором "Western Balkans Fund" у реализацији претходних пројеката изродила су ову нову сарадњу и прилику да Вам изнесемо искуства са којим се сусрећу параолимпијци у земљама у окружењу.

Реализацију пројектних активности смо отпочели тако што смо тражили и добили гостопримство од генералног секретара Параолимпијском комитета Црне Горе господина Милоша Ранитовића. Сам одлазак у Црну Гору и посета једној таквој институцији били су незаборавно искуство. Велики је јаз између прилика за развој спортисте и параспортисте и у Црној Гори и код нас. Над таквим стањем кумују објективне околности, али и оне мање објективне које су нажалост одраз општег стања у нашем друштву.

Објективно особе са инвалидитетом у друштву чине мањину, самим тим су у неравноправном положају у односу на остатак популације, јер урбане средине нису

у потпуности прилагођене потребама свих особа са инвалидитетом, па самим тим је и за очекивати да је много тежи пут за развој параспортисте.

Спортска репрезентација Црне Горе на ПОИ Париз 2024. године

Спортску репрезентацију Црне Горе су чинили Маја Рајковић која је дебитовала на Параолимпијским играма у Паризу у бацању копља у категорији Ф54 (бацање из специјализоване столице), Филип Радовић актуелни првак на ранг листи Светске парастонотениске федерације у категорији С10, и освајач бронзане медаље на Параолимпијским играма у Паризу, Милан Ђиновић парастрелац у дисциплини ваздушна пушка и Лука Бакић парастонотенисер.

У Параолимпијском савезу нас је сачекао господин Игор Томић председник Параолимпијског комитета Црне Горе и генерални секретар комитета господин Милош Ранитовић. Милан Ђиновић парастрелац нам је указао велику част обзиром да је из родног Берана дошао у седиште Параолимпијског комитета како би са нама поделио своја искуства са Параолимпијских игара, али и указао на све оне проблеме и изазове са којима се он као параспортиста суочава у својој каријери.

Параолимпијски комитет Црне Горе је настао преименовањем Савеза за спорт и рекреацију инвалида Црне Горе у мају месецу 2007. године. До данас су спортисти репрезентовали државу Црну Гору на Параолимпијским играма у Пекингу 2008, Лондону 2012, Рио де Жанеиру 2016. године, Токију 2021. године и Паризу

2024. године, као и низу Европских, светских првенстава и игара младих параолимпијаца.

У просторијама Параолимпијског комитета Црне Горе

Кроз историју Параолимпијских игара у Пекингу 2008. године Црну Гору је представљао Душан Драговић у пливању на 50 метара слободним стилем у категорији С9. Једини представник у Лондону 2012. године је била атлетичарка Маријана Горановић, у финалу бацања кугле категорије Ф40. На Параолимпијским играма у Рио де Жанеиру 2016. године Црна Гора је имала два представника, пливача Илију Тадића на 50 и 100 метара у категорији С9 и атлетичарку Маријану Горановић у бацању кугле и диска категорије Ф41.

Бројнија је била делегација Црне Горе на Параолимпијским играма у Токију 2020. године где су Црну Гору представљали стонотенисери Филип Радовић, Лука Бакић у категорији С10 појединачно и екипно, као и атлетичарка Маријана Горановић у категорији Ф40 која је бацала диск и куглу, док је њен колега Милош Спаић у категорији Ф41 учествовао у дисциплини бацање кугле. Параолимпијски тим је заокружио пливач Илија Тадић који се такмичио у категорији С9. Прву параолимпијску медаљу, бронзу, тада је донео у Црну Гору стонотенисер Филип Радовић.

Тренутно се у Параолимпијском комитету Црне Горе практикују атлетика, стони тенис, голбал, стрељаштво, пливање, кошарка у колицима, џудо, скијање, седећа одбојка, и парабициклизам. Параолимпијски комитет Црне Горе је од 2009. године пуноправни члан Међународног комитета ИПЦ, Европског параолимпијског комитета ЕПЦ и Скупштине ИБСА (спорта са сметњама вида).

Ипак прву велику медаљу у историји параспортова за Црну Гору донео је управо стонотенисер Филип Радовић који је тада са 15 година освојио бронзану медаљу на Европском сениорском првенству у данском Вејлеу. Радовић је исти резултат поновио 2017. године у Лашком, док је 2019. године на Европском сениорском првенству у Хелсингборгу када је освојио сребрну медаљу у појединачној конкуренцији и предводио репрезентацију до прве екипне бронзане медаље у саставу са Дејаном Башановићем и Луком Бакићем. Радовић је 2023. године у Шефилду освојио и сребрну медаљу и титулу вицешампиона Европе. Историју црногорског параолимпизма су исписали атлетичари Радмило Баранин и Маријана Горановић на Европском сениорском првенству у италијанском Гросету 2016. године када је Баранин постао шампион Европе у бацању копља категорије Ф34, и сребрни у бацању кугле, док се Маријана Горановић окитила титулом вицешампионке Европе у бацању кугле категорије Ф41. Маријана Горановић је исти резултат поновила на Европском сениорском првенству у Берлину.

Параолимпијски комитет Црне Горе се поноси са светским појединачним шампионом у шаху за особе са сметњама вида, Предрагом Никачом који је освојио прво место у италијанском Каљарију 2019. године, као и вицешампионску титулу 2023. године на грчком Родосу. Част Параолимпијског комитета Црне Горе у екипним спортовима на великим такмичењима на изузетан начин брани голбал репрезентација Црне Горе која је два пута била сребрна на Европским првенствима Ц дивизије у молдавском Кишињеву 2017. године и италијанској Л`Аквили 2019. године. Велики напредак су остварили 2021. године у финском Лахтију освајањем сребрне медаље и пласманом у А дивизију. Били су учесници Првенстава Европе А дивизије у Самсуну и Подгорици.

Освојене су медаље на Универзитетским европским играма у Загребу 2016. године и португалској Коимбри 2018. године, као и на европским играма младих параолимпијаца у Вараждину 2015. године, Ђенови 2017. године и финском Лахтију 2019. и 2021. године.

"На самом почетку Параолимпијског комитета Црне Горе буџет за све потребе развоја параспортова и параолимпизма био је скромних 20.000 еура" - присећа се кроз осмех Игор Томић председник Параолимпијског комитета Црне Горе.

"Чини ми се ипак да смо тада некако лакше функционисали са тим новцем, јер су сада потребе знатно веће од буџета који сада износи 320.000 еура."

Милош Ранитовић, генерални секретар Параолимпијског комитета Црне Горе, иначе бивши параатлетичар који је Црну Гору успешно представљао у својим дисциплинама скок увис и скок удаљ, надовезао се тему неравноправног третмана параспортова у односу на регуларне спортове.

"На Олимпијским играма учешће је узело око 10.500 спортиста, док је на Праолимпијади учествовало око 4.500 параспортиста. То је узроковано чињеницом да велики број параспортиста има потребу за асистентима и помоћним особљем па постоје већи трошкови за организацију тако великих догађаја. Међутим ви кад дођете на лице места видите да нема уопште толико "high support" асистената и да

је организатор могао пустити 10.000 параспортиста да се такмичи, а то се најбоље види и по чињеници да је у олимпијском селу један део села преко Сене био потпуно затворен. Тај део села је за време трајања Олимпијских игара био препун спортиста. Такође постоји ограничење у коришћењу спонзорских уговора, где ИПЦ (International Paralympic Committee) не сме користити спонзоре Међународног олимпијског комитета." – изјавио је Милош.

"То је разлог зашто су квалификациони стандарди веома високи за Параолимпијске игре" додао је Ранитовић, образложивши тај став чињеницом да се на Параолимпијаду у екипним спортовима може квалификовати само осам екипа. "Ви морате освојити или првенство Европе или бити финалиста Светског првенства у било ком екипном спорту да би ишли на Параолимпијске игре. Теже се пласирати на Параолимпијске игре као екипа, него на Олимпијске игре."

Милан Ђинових

О суровости квалификација и о својим личним искуствима у параспорту испричао нам је Милан Ђинових који је Црну Гору представљао у стрељаштву у класи SX1, у дисциплини ваздушна пушка P1 и завршио као на 26. месту на Параолимпијади.

"У спорт сам ушао почетком 2022. године и после само 2 године отишао сам на Параолимпијске игре" кроз осмех је нам је започео своју причу Милан који је проглашен за спортисту Берана за 2024. годину.

"За квалификације се гледају последње 2 године, а нарочито се гледају европска и светска такмичења која имају директно квалификациони карактер. Протоком времена, они који су се директно квалификовали нису у даљем фокусу већ се квота спушта на ниже рангиране такмичаре. Квота је тад била на 12. месту, а ја сам у Гранади заузео 13. место, што ме је за 0,1 круг, дакле десети део милиметра, делило од директног пласмана за Париз".

Милан Ђинових

Ђиновић добио специјалну позивницу Бипартитне комисије Међународног параолимпијског комитета, на основу пријаве Параолимпијског комитета Црне Горе. У његовој дисциплини се пуца на 10 метара, а пречник центра је 0,5 милиметара. Опрема чини веома битан сегмент у његовом спорту.

Параолимпијски комитет му је обезбедио професионалну и ни мало јефтину опрему. Потребан му је сто на који се приликом пуцања ослања, наравно потребна му је првенствено пушка која вреди око 3.000 еура.

- "Пушка се користи око 5 година, јер цев пушке слаби од притиска које муниција ствара, и због саме изложености пушке влаги и прашини. Муниција је доста скупа у овом спорту и кошта од 20 до 30 еура кутија од 100 метака. Када тај податак укрстите са чињеницом да имам два тренинга дневно пред такмичење око два месеца. Тренинг ван режима такмичења траје по два сата минимум, а изводи се три пута недељно. Стрељачко одело кошта око 2.600 еура. Увози се из Индије. У Крагујевцу се узимају мере и поручује се. Одело траје око 3 године, јер изгуби чврстину. Његова основна улога је да умири својом тежином тремор мишића и да умањи ефекте дисања." додао је Милан.

Импесиониран је организацијом, отварања и затварања ПОИ, и чињеницом да представља своју државу. - "Трема је била огромна. До олимпијаде није била толико присутна иако сам учествовао на великим спортским такмичењима, међутим у Паризу сам увидео колико морам да се надоградим у том пољу. Велика је акумулација жеље и ватре, под утицајем сте еуфорије и константног налета адреналина." надовезао се Милан.

Упитали смо га шта је то што њеми лично недостаје као спортисти, што би по његовом мишљењу допринело његовом будућем напретку.

"Без сумње потребан је управо спортски психолог који може да пружи велику подршку сваком спостисти, па и мени, да се лакше суочим и превазиђем, управо поменуте налете еуфорије на тако великим такмичењима".

На исту тему се надовезао и генерални секретар савеза Милош Ранитовић који је потврдио да у Црној Гори постоји само један спортски психолог. "Упућиван је позив да га ангажујемо за потребе Европског првенства у голбалу где побеђујемо и јаче и слабије репрезентације али се „оклизнемо“ на репрезентације које су нашег ранга. Међутим човек ради са ватерполо и рукометном репрезентацијом и са доста индивидуалних спортиста. Рекао нам је да му се за септембарско такмичење обратимо у јулу јер може да нам посвети само 2 месеца." додао је Милош.

"Доста спортиста психолошку подршку тражи самостално, али једно је кад ти подршку даје психолог који је само психолог, друго је кад ти подршку даје психолог који је стекао додатну лиценцу као спортски психолог неки дошколовавањем, а потпуно различита ствар је када ти подршку пружа спортски психолог, и то још спортски психолог који је бивши спортиста. Само онај који је прошао нешто може бити добар учитељ у томе." надовезао се Милан.

Нашим саговорницима највећу импресију игара у Паризу оставила је перфектна организација и огромна посећеност спортских манифестација.

"На атлетском стадиону у сваком дану такмичења, и у јутарњој и у поподневној сесији сва места су била попуњена. Ми смо гледали Мају последњег дана такмичења у 10 ујутру по киши, и било је скоро 80.000 гледалаца". закључио је Милош.

Нашим домаћинима смо пожелели добро здравље и успех у будућем раду, а Милану још једном упутили захвалност за издвојено време и помоћ у реализацији нашег пројекта и пожелели му пуно успеха у наредним такмичењима на гран прију у Новом Саду и европском првенству у Осјеку крајем септембра.

Маја Рајковић

Други дан посете Црној Гори био је посвећен нашем другом саговорнику, параолимпијцу Маји Рајковић, представнику Црне Горе у параатлетској дисциплини бацања копља.

Иако је био хладан и кишни дан Маја је била добар домаћин у "City kvartu" у Подгорици. Нашли смо се у њеном омиљеном кафићу и уз необавезну кафу отпочели смо још необавезнији разговор. Иако врло комуникативна лично признала је да није неко ко радо даје изјаве за медије и ту је веома повучена, нарочито кад види камере и микрофоне. Жао јој је што параспорт до 2010. године није било толико помињан као ни параолимпизам, и што нажалост у то време није био ни на светском а ни на локалном нивоу толико препознат, јер је могла направити много веће резултате. Од 2001. године је корисник инвалидских колица после повреде задобијене у саобраћајној несрећи, са повредом на нивоу Тх4.

Маја Рајковић

"Иза несреће коју сам доживела проживела сам врло депресивних 5 година а тек 2013. године сам закорачила у свет спорта. Прво сам се бавила стоним тенисом, али ми није пријао, јер се у стоном тенису играју по 4 меча некад, два пре подне а два поподне, где цео дан проведеш у балону, у затвореном простору, што мени није пријало због моје инвалидности, па сам тражила други спорт и у атлетици сам се пронашла."

Истиче да јој Светско првенство у Паризу 2023. године у Француској је била квалификација за параолимпијаду, и заузела је 4. место на њему. Маја се осврнула се на период припрема пред саме Параолимпијске игре.

"Радом Параолимпијског комитета сам презадовољна. Пред саме игре имала сам припреме уз асистента на ког имам право. Била сам 10-15 дана у Пљевљима, са асистентом и са својим тренером, и моје је било само да тренирам и да се фокусирам на тренинг. Асистент ми је доста значајан јер ми олакшава све свакодневне активности који ме додатно умарају и троше много моје енергије."

Поред тих погодности истакла је да генерално за развој Параолимпијског спорта у Црној Гори, а нарочито атлетике, недостаје инфраструктура. "У Подгорици недостаје атлетски стадион. Најближи нам се налази у Бару што у многоступе компликује ситуацију. Нама седећим бацачима то није толико битно, али друге дисциплине у атлетици у другим категоријама инвалидности трпе због тога што нема адекватан стадион са инфраструктуром. Постојећи параатлетичари у импровизованим условима тренирају, али кад би се појавио копљаш ампутирац, он не би имао где да тренира, јер у Подгорици нема терен са залетиштем за њега."

Постоје најаве о изградњи новог стадиона, али лични утисак је да ће се начекати да дође до реализације тог инфраструктурног пројекта јер се исти најављује већ одавно.

Лично је одушевљена Паризом, иако је ишла на гран-при такмичења тамо. Инфраструктурно јој највише одговара управо Француска, иако у току године постоји и гран-при у Италији и у Швајцарској. Средстава у Комитету има за један од њих годишње и увек најрадије иде у Париз. Да има расположивих средстава сматра да би јој за развој каријере значило да има могућност да одлази и у Италију, али Швајцарску би свакако прескакала, јер је за њену категорију инвалидности инфраструктура прилично неприлагођена обзиром да су терени предалеко од смештаја па мора да доста користи јавни превоз, што јој доста компликује боравак.

Ово јој је прва Параолимпијада. Тек како време пролази заправо схвата колико великој ствари је присуствовала и колико јој је значајно то што је била део тако великог такмичења. Посебан куриозитет била је чињеница да је она испред репрезентације носила заставу Црне Горе, препричала нам је Маја поносно. Осврнула се на степен развоја параспортова у Црној Гори кроз системско препознавање параспортиста. Поменута Швајцарска је за њу пример како би ствари требало да функционише.

"Ако си параолимпијац тамо, и оствариш норму, заузмеш до петог места на светском такмичењу, теби држава обезбеђује све, и посао и стипендије и све живо."

Свесна је чињенице да је из мале земље и да не може очекивати такву

подршку, али захвална је због чињенице да има остварен резултат који јој је донео месечна примања која су у висини просечне плате у Црној Гори, што за њу није довољно, али бар улива неку сигурност. Оно што ипак недостаје је прилагођена теретана у којој обавља тренинге ван терена. Иде у локалну теретану која јој је архитектонски приступачна, али не може колицима приступити свакој справи која јој је потребна за тренинг. Из тог разлога део тренинга изводи у кућним условима што јој доста ремети концепт тренинга.

"Једно је кад тренинг обављате у простору који је организован и намењен за вежбање. Ту сте у адреналину, имате огледала, можете да испратите свој покрет, док је кући то заиста тешко тренинг држати на потребном нивоу."

Има посебан режим исхране иначе, а нарочито у припремама. Једе искључиво сезонско, здраво и домаће. Из увоза не конзумира ништа, сем медаља, насмејала нас је за крај Маја.

Ведрог духа, насмејана Маја, добила је савет и препоруку да се убудуће окрене медијима, да се ослободи као у разговору који смо водили, јер је њена прича надањујућа и треба да се чује и послужи као пример упорности и издржљивости појединца који не одустаје од своје мисије. Пожелели смо јој брз опоравак од повреде рамена задобијене на недавном тренингу и пожелели јој успех у наредним такмичењима. Маја је такмичење на Параолимпијским играма у Паризу завршила као шестопласирана, али је сигурна да ће јој се рад и упорност исплатити и да ће у будућности постићи боље резултате.

Босна и Херцеговина

Реализацију пројектних активности смо наставили посетом Параолимпијском комитету Босне и Херцеговине.

Параолимпијски комитет БиХ је основан 1995. године са циљем да кроз спорт пружи свој допринос ресоцијализацији великог броја особа са инвалидитетом и да кроз тренажни процес достигну спортске резултате којима ће достојно репрезентовати своју земљу на међународним спортским такмичењима. Исте године Параолимпијски комитет признат је од Интернационалног параолимпијског комитета (ИПЦ) и Европског параолимпијског комитета (ЕПЦ).

На основу изражених жеља и створених могућности покренуте су активности на развоју атлетике, седеће одбојке, пливања, стрељаштва, кошарке у колицима, зимских спортова, стоног тениса итд.

Врло брзо достигнут је завидан ниво квалитета и већ 1996 године најбољи спортисти инвалиди БиХ узели су учешће на Параолимпијским играма у САД-у у Атланти 1996. године. На тим играма учествовала су двојица атлетичара, Алмедин Османовић (100м и 200м) и Мустафа Гухдија (копље). Већ на првом учешћу Босне и Херцеговине на највећој спортској манифестацији инвалида остварени су изузетни резултати. Спортисти су освојили четврто и осмо место у атлетици.

Након тога следи формирање и спортских савеза за поједине спортове као и учешће на најзначајнијим међународним спортским такмичењима. Број учесника на домаћим такмичењима у БиХ је сваке године био све већи, а на међународним такмичењима остваривани су резултати за дивљење. Репрезентација БиХ у седећој одбојци двоструки је освајач златне медаље на Параолимпијским играма у Атини 2000. и Лондону 2012, као и сребрних медаља у Сиднеју 2004. и Пекингу 2008. године. Вишеструки су освајачи светских и европских медаља.

Пливачи, скијаши, стонотенисери, атлетичари и кошаркаши у колицима су достојно презентовали Босну и Херцеговину на највећим међународним спортским такмичењима спортиста инвалида.

Босна и Херцеговина је 2010. године по први пут учествовала на Зимским параолимпијским играма у Ванкуверу где је земљу представљао један такмичар – Нијаз Мемич. А већ 2014. године на Зимским параолимпијским играма у Сочију 2014. ски-тим је са два такмичара, међу којима је и једна млада перспективна скијашица Илма Казазић, представљао Босну и Херцеговину на тим играма.

У 2014. години покренут је процес пререгистрације Параолимпијског комитета БиХ те је исте године одржана је Изборна Скупштина Параолимпијског комитета БиХ на којој су изабрани председник, генерални секретар и чланови Извршног комитета. Процес пререгистрације је трајао јако дуго па је Параолимпијски комитет БиХ тек годину дана касније и службено добио решење по коме је ово удружење једина легитимна организација која испред Босне и Херцеговине може представљати и промовисати параолимпијски спорт на Параолимпијским играма и великим међународним такмичењима.

Домаћин у посети овој организацији био нам је генерални секретар комитета господин Осман Ханџић.

Са Османом Ханџићем и Ервином Бејдићем у Параолимпијском комитету БиХ

Он је истакао да је највећи проблем заправо недостатак спортиста који желе да се професионално баве спортом. А прави узрок проблема је много дубљи, а узроци се могу свести на лош законски оквир и на ентитетско неразумевање и недостатак сарадње. Наиме по Закону о спорту Босне и Херцеговине за формирање државног спортског савеза, неопходно је да на ентитетском нивоу постоје три клуба из три различита града која окупљају спортисте и који формирају ентитетски савез. Унија тих ентитетских савеза заправо чини државни савез. Додатно отежавајућа околност је да се Параолимпијски комитет Босне и Херцеговине финансира пројектно, тј. да не постоји ослонац на буџету Федерације којим би пословање комитета било континуирано финансирано.

Финансирање комитета дакле ослонац има у финансирању преко Јавних позива. Из тог разлога, али и разлога непостојања савеза, или постојања фиктивних савеза, спортисти су принуђени да се као индивидуалци појављују пред комитетом у нади да ће моћи да се остваре у спорту и покажу своје квалитете. "Институције су дужне да цене рад сваке индивидуе. Ствар је људскости да ли ће то чинити појединац, али институције то морају чинити." истакао је Ханџић.

Осман се осврнуо на финансирање Комитета. Федерација БиХ се из Париза вратила са две освојене сребрне медаље. Једна у екипном спорту, а друга у индивидуалном и то први пут у историји. Вредност пројекта којим је Федерација отишла на Параолимпијске игре је 160.000 еура, док је поређења ради, Хрватска освојила 4 медаље са буџетом од 6 милиона еура.

- "Замислите кад темељите развој спорта неке земље на основу пројектног финансирања. Управо Параолимпијски комитет Босне и Херцеговине тако функционише. Учествујемо на Јавном конкурс у и ако прођемо, онда добијамо средства."

„Просторије у којима се сада налазимо имамо тек 9 месеци, и то су прве просторије са којима располаже Комитет у последњих 30 година. До сада смо били у канцеларији 3 са 3 у оквиру Олимпијског комитета БиХ, и ту смо плаћали кирију. Ту вам је био Параолимпијски комитет последњих скоро 30 година. То Вам говори о стању спорта особа са инвалидитетом Босне и Херцеговине." констатовао је господин Ханџић.

Поред проблема лошег законског оквира, недостатка спортиста професионалаца, финансирања Комитета, као проблем је поменут и капацитет спортских објеката.

- "И Зетра и Скендерија припадају привреди, а не спорту. Привреду интересују паре, а не спорт. У припреми за Параолимпијске игре, позвао сам Ервина Бејдића нашег парастрелца, да иде да се припрема. Иди у Зетру, а Зетра затворена, годишњи одмор. Олимпијски објекат, месец дана пред Параолимпијске игре, нигде никог. Годишњи одмор."

До пре годину две дана, особе са инвалидитетом су третиране као пола човека. "Имали смо уредбу о награђивању спортиста, где се спортистима првацима државних првенстава обезбеђивала награда од 5.000 марака, а за особе са инвалидитетом првацима државног првенства, награда од 2.500 марака."

Параолимпијски комитет Босне и Херцеговине је састављен од Савеза седеће одбојке, Стрељачког савеза инвалидних лица, Савез кошарке инвалидних лица, Ски савеза особа са инвалидитетом, Столотениског савеза особа са инвалидитетом, и Атлетског савеза особа са инвалидитетом Федерације Босне и Херцеговине. У тим спортовима је БиХ присутна на свим међународним и регионалним такмичењима, а међу њима је свакако најтрофејнији савез седеће одбојке.

Савез седеће одбојке Босне и Херцеговине основан је 1996. године са примарним циљем ресоцијализације бројних инвалида путем спорта и популаризације свих оних моралних вредности које се могу стећи кроз спорт уопште, а посебно седећу одбојку.

Визија је од самог почетка била јасна а то је вршење је вишестраног, континуираног утицаја на инвалиде кроз развијање личних и друштвених вредности.

Огромни резултати су постигнути у врло кратком року. Чињеница, да имају двадесет и осам клубова која се такмиче у премијер, првој и другој лиги, да имају преко 600 спортиста, да успешно делују у погледу анимације младих, да имају прираст нових чланова, им дају за право да кажу да у њиховој основној намери успевају. Квалитетно постављен основни циљ, ресоцијализација инвалида, довела је и до фантастичних међународних резултата репрезентација, како сениорске тако и јуниорске.

Седећа одбојка је натрофејнији спорт у Босни и Херцеговини, а највећи спортски успеси репрезентације Босне и Херцеговине у седећој одбојци су бронзана медаља са Европског првенства у Естонији 1997. године па затим бронзана медаља са Светског првенства у Ирану 1998. године. Прва златна медаља са Европског првенства у БиХ 1999. Године. Прва медаља са Параолимпијских игара је сребрена медаља је донета са игара у Сиднеју 2000. године. Иза тога следи низ златних медаља са европског првенства у Мађарској 2001. године, светског првенства у Египту 2002. године, европског првенства у Финској 2003. године, Параолимпијских игара у Атини 2004. године, златна медаља са Европског првенства 2005. године, светског првенства 2006. године и са Европског првенства у Немачкој 2007. године.

Са Параолимпијских игара у Пекингу 2008. године донели су сребрну медаљу, са европског првенства у Пољској 2009. године златну, поново сребрену са светског у САД 2010. године, и онда опет низ златних одличја са европског првенства у Холандији 2011. године, са Параолимпијских игара Лондон 2012. године, европског првенства у Пољској 2013. године, па онда и светског првенства у Пољској одржаног наредне године. Низ златних медаља окончан је златом са Европског првенства у Немачкој 2015. године, када је уследила сребрена медаља са Параолимпијских игара Рију 2016. године. Иза тога следи бронзана медаља са Европског првенства у Хрватској 2017. па сребрена са Светског првенства у Холандији 2018. године.

Следећа је била сребрена медаља са Европског првенства у Мађарској 2019. године, па бронзана медаља са Параолимпијских игара Токио 2021. године. Са

златним одличјем дошли су са Европског првенства у Турској 2021. а затим освојили бронзану медаљу са Светском првенству на домаћем терену у БиХ 2022. године. Златну медаљу доносе са Европског првенства у Италији 2023. године, а са последњих Параолимпијских игара у Паризу 2024. године вратили су се са сребрном медаљом.

Једина репрезентација у било коме спорту која је у исто време била европски првак, светски шампион и параолимпијски првак. Ето, то је сениорска репрезентација Босне и Херцеговине у седећој одбојци. Резултат заиста вредан сваког поштовања.

Репрезентација БиХ из седеће одбојке

Ервин Бејдић

У Параолимпијском комитету Федерације БиХ имали смо задовољство да разговарамо о приликама које прате једног спортисту са господином Ервином Бејдићем. Ервин је парастрелац, а у Паризу 2024. године представљао је Федерацију Босне Херцеговине у парастрељаштву такмичећи се у три дисциплине П1-10 метара ваздушни пиштољ, П3-25 метара пиштољ и П4-50 метара пиштољ.

У дисциплинама П1-10 метара ваздушни пиштољ, и П3-25 метара пиштољ остварио је 25. место, док је у последњој дисциплини у којој је наступао, П4-50 метара пиштољ, заузео 29. место.

Рођен 10. августа 1978. године, а без ноге је остао са 17 година када је стао на нагазну мину за време ратних збивања. Упркос томе, освајач преко 100 медаља у стрељачким дисциплинама за скоро 30 година бављења тим спортом.

О приликама које прате њега као спортисту поделио је мишљење које Осман има о приликама за развој параспорта у Босни. Нажалост пуно је бирократије која отежава његов спортски развој. Тривијална ствар попут набавке новог оружја или муниције илустрација су бирократских мука које он као спортиста има као препреку. Као пример испричао нам је како је пред Параолимпијске игре у Токију 2020 године ушао је у процедуру набавке новог пиштоља.

Ервин Бејдић

"Годину дана ја чекам да добијем све дозволе. Новац је дат, и ја годину дана чекам пиштољ, док ми дају сва министарства сва потребна одобрења. И на крају пиштољ из Аустрије стиже у Зеницу, ја одем да га узмем, кажу не можете га подићи. Истекла вам је, каже, дозвола министарства за набавку која важи 6 месеци." са прилично киселим осмехом нам је препричао Ервин то искуство.

"Сад више ништа не важи. Ни Министарство привреде, ни Министарство сигурности, ни уговори, ни дозволе границе. Пиштољ у сефу, назад у Сарајево, поново захтев, па за 15 дана добијеш ново решење, па назад у Зеницу по пиштољ. Данас га добио, и сутра на Параолимпијске игре, и онда ме питају што је био лош резултат?"

Ервин је ожењен, отац троје деце, незапослен је званично, али ради приватно аутолимаријске послове. О својим личним искуствима као спортисте који представља своју земљу на тако важним такмичењима прича пуног срца.

"Ја просто волим своју земљу, своју заставу. Мени тренутно стоје 3 засебне понуде да пуцам за друге земље. Нуде ми и пасоше и боље услове, али ја просто не могу. Знате, кад чујете да комитет нема новца да вас пошаље на неко такмичење, и онда не исплате себи плате, а новац преусмере на вас да би сте могли да одете, то онда ствара додатну одговорност и представља посебан подстрек да истрајете и у тешким условима и наставите да се борите за ту заставу".

Од утисака са Параолимпијаде истиче како му је жао што су парастрелци били смештени у месту Шатору (Châteauroux) неких 300 километара удаљено од Париза, па је имао утисак као да је на неком од обичних такмичења у иностранству.

"Французима је било скупо да у Паризу изнајме неко стрелиште или да изграде ново, па су у стрелишту затворене НАТО базе организовали само такмичење, а за смештај су коришћени павиљони који су направљени за потребе размене студената са Кином од пре неколико година."

У истом месту је 2023. године на такмичењу изборио квалификацију за Параолимпијске игре, и присећа се тешких тренутака који су обележили тај период.

"На такмичење сам буквално отишао сам. Није било довољно средстава да иде и тренер. Имам довољно пара само за себе, да спавам и да једем. Не дај Боже да се нешто ванредно догоди. Јављају ми тада да ми је отац умро, ја сам са 3 пиштоља и 700 метака, идем метроом до Шарл де Гола да летим назад. Замислите колики је то стрес, али и страх да ми неко не покраде опрему."

У образлагању чињенице да је незапослен а да ради, наводи општи амбијент у коме живи. Својевремено је регистровао аутолимарску радњу коју је врло брзо затворио.

"Чекам тренутно четврто дете и још ћу само њега пријавити и више се нигде код државних органа не пријављујем, јер како нешто пријавите постајете магнет за инспекцију. Како сам регистровао радњу, тако сам је и затворио. Пети дан су почеле инспекције да ми долазе. Нисте се придржавали овога, ово је требало овако, казна 800 марака, а ја тек отворио, марке немам. Није прошло 7 дана, каже није ти се потписала радница која је чистила тоалет задњи пут, казна 500 марака. Нисте урадили завршни рачун у року, казна. Мислите да ме неко питао, јесам ли ја инвалид, и имао обзира што сам ја репрезентативац и имам ли и других обавеза. Овај спорт није адреналински спорт, овај спорт захтева потпуни фокус спортисте на све елементе, а ја у Сиднеју а наручујем робу за радњу" - описао нам је Ервин.

Кренуо је да се пробија у новој дисциплини пуцања на глинене голубове, јер у том спорту нема много конкуренције, а добро му иде. "Сад сам у прилици да дођем ни сам не знам како, до неких 2000 метака, који припадају класи екстра муниције из Енглеске. Неки човек који и не зна шта поседује то из неке компензације продаје, савез нема пара, а то је прилика која се не пропушта. Продаје се по цени 30 фенинга комад, а кошта еуро, и сад ја морам од својих пара смислити 6000 марака да ту муницију купим, а највећи проблем је тај што ја морам сад тражити дозволу да на своје име то и за личне потребе купујем. Једва сам човеку на дозволама објаснио и ко сам и шта сам и шта и што купујем, и носио сам им потврду из савеза и пасош. И дозволиће ми набавку, али то ћу морати да правдам сваки пут кад испуцам, јер он не сме да потпише другачије дозволу. Муниција ће стајати у сефу, па кад ми позове контрола, мораћу да им се одазовем и да им учиним доступним садржај сефа. Метак више буде ли унутра, све ће ми одузети."

"Са Параолимпијских игара у Паризу 2024. године, са сребром које је освојила наша репрезентација у сједећој одбојци и сребром које је освојио Исмаил Барлов, и са људима попут Ервина, постоји нада за параспортове у Босни и Херцеговини", закључио је Осман Ханџић.

Иначе Исмаил Барлов посебан је дечак, и посебан шампион. Најмлађи је добитник Шестоаприлске награде Града Сарајева као најбољи спортиста Федерације за 2025. годину, а уједно је и најмлађи спортиста Босне и Херцеговине који је остварио олимпијску норму.

Исмаил Барлов освојио је сребрну медаљу на Параолимпијским играма у Паризу. Наступио је у дисциплини 50 метара прсно и у финалној утрци заузео друго место. Барлов је у Паризу наступио и у дисциплини 150 метара мешовито, где је у

квалификацијама био десетопласирани у конкуренцији 13 пливача и није се пласирао у финале.

Рођен је 2010. године са телесним деформитетом. Рођен је са ТАР синдромом, односно удови се нису довољно развили, а реч је о ретком генетском поремећају ког карактерише одсуство радијусне кости у подлактици и драматично смањен број тромбоцита.

На крају, у добром расположењу остао је утисак да и поред немогућих услова, и у тешкој финансијској ситуацији ипак постоји ентузијазам међу овим људима који заправо држи целу идеју параолимпијизма живом у Босни и Херцеговини.

Северна Македонија

Иза посета Црној Гори и Федерацији Босне и Херцеговине, и разговора са челницима Параолимпијских комитета и спортистима из земаља у комшилуку, посетили смо Републику Северну Македонију у жељи да сазнамо какве прилике прате спортисте особе са инвалидитетом у тој земљи, и постоје ли проблеми са којим се ти спортисти суочавају, како их превазилазе, и са којим се системским проблемима они суочавају.

Љубазни домаћину су нас угостили као своје, присуствовали смо државном првенству у стрељаштву, упознали дивне и посвећене људе, али кренимо од почетка.

У просторијама Параолимпијског комитета у Скопљу сачекао нас је председник Параолимпијског комитета господин Бранимир Јовановски, у друштву генералног секретара комитета господина Драгана Дојчиноског. Бранимир је заправо први македонски параолимпијац који је освојио медаљу за Македонију као независну државу у дисциплини ваздушни пиштољ СХ1.

Бранимир Јовановски

"Параолимпијски комитет Републике Северне Македоније је формиран као Савез за спорт и рекреацију далеке 1965. године у оквиру СФРЈ. Од 8.септембра 1991. године кад се Македонија на референдуму одвојила као посебна држава, већ 1992. у априлу месецу смо се и спортски осамосталили и почели да радимо као засебан Параолимпијски комитет. Већ 1994. године смо на генералној скупштини Међународног параолимпијског комитета у Токију, са акламацијом сталне чланице ИПЦ-а. Од тада делујемо као самостални Параолимпијски комитет." истакао је Бранимир.

"У историји Параолимпијског комитета смо до сада имали 5 параолимпијца из Македоније. Први је био Сашо Панов који је учествовао на Зимским параолимпијским играма одржаних 1976. године у град Ерншелдсвику у Шведској и он је тамо освојио 9. место. Иначе он је пре тога био и свестки шампион у велеслалому. Нажалост није освојио ни једно одличје као македонац у саставу репрезентације СФРЈ са којом је наступао на тим играма. Након њега је дошао Ванкел Жабев из Велеса, који је освојио бронзане медаље у пливању на играма у Архему 1980. године у Холандији, са двоструком ампутацијом подлактице.

На играма у Барселони 1992. године следи мој наступ и златна медаља са светским рекордом у стрељаштву са ваздушним пиштољем, да би после тога ишао на још 3 Параолимпијаде, Атланта 1996. године, 2000. године у Сиднеју, и 2004. године Атина са пласманом у финале на свим играма, нажалост без одличја.

Тада сам почео да тренирам Ванча Каранфилова који је први наступ имао у Сиднеју 2000. године, и тада се пласирао у финале, освојивши 5.место на тим Играма. Иза тога је имао наступе и на Играма Атини, Пекингу Лондону и Рију. У Атини 2004. године је освојио сребрну медаљу што је његов највећи успех са Параолимпијских игара.

Некако паралелно са стрељачком каријером, одлучио сам да своје стрељачко знање академски обликујем, тако да сам дипломирао на Факултету физичког образовања, спорта и здравља у Скопљу и стекао звање дипломирани тренер стрељаштва, а такође сам своје знање ставио на испит Међународној спортској стрељачкој федерацији (ISSF) и постао једини тренер са међународном тренерском лиценцом у Македонији, најприје класе „Ц“ 2002 године, а онда и класе „Б“ 2014 године. Надам се да ће у будућности неко од тренера из Македоније закорачити мојим путем, јер бити успешан тренер, поред способности за трансфер знања, морате имати и огромни квантум знања. Не пролази дан, а да нешто не прочитам у вези тренажног процеса. Пуно сам тога примењивао у тренажном процесу са Оливером, Ванчом, Александром, али и са другим стрелцима у Македонији, и право је задовољство гледати их како се након такмичења оките медаљама, и то са свих нивоа такмичења. Један мали куриозитет, ја сам освојио преко 50 медаља на међународним такмичењима. Оливеру и Ванчу сам као тренер довео такође до отприлике толиког број медаља, тако да сам директни „кривац“ за освајање мање-више, преко 150 међународних медаља, а велики број од њих су биле златне, уз дизање заставе и интонацију химне наше државе. Та се гордост и радост док служите својој држави не може описати, то треба доживети да би се разумело.“ – са поносом је истакао Бранимир.

„Са Оливером Наковском сам почео да радим крајем 1998. године. Она је тада имала своје скромне почетке у Битољу. Већ 1999. године на домаћим такмичењима је постизала озбиљне резултате, да би као Европска шампионка заблистала већ 2001. године, Светска вицешампионка била је 2002. године, а њена прва Параолимпијада била је у Атини 2004. године. Од тада је учесник свих Параолимпијада са пласманом у финале, све до 2012. године у Лондону када је остварен њен највећи успех, златна медаља на Параолимпијским играма са 381 кругом у дисциплини П2 Ваздушни пиштољ 10 метара СХ1.

Вишеструки је европски и светки првак. И када се промене правилници и по новим правилима она опет узме титулу најбоље на свету, па је она нешто као ваш Новак Ђоковић. Као спортиста је заправо освојила све што може да се освоји и сад имамо велики проблем, јер она неће више да пуца, и морамо је вратити у колосек." -са осмехом је рекао Бранимир.

"Ја сам престао 2019. године да пуцам, Ванчо 2022. године, а за Оливеру се искрено надам да ће наставити и даље иако јој недостаје воља. У стрељаштву свакако имамо и нову наду Александра Јовановског, и очекујемо да он буде наш достојни наследник. Засад он делује као једини озбиљан кандидат, али то не значи да се неће појавити нека нова млада нада.

Предуслов за то је створен. Као клубови смо се од ове године пререгистровали из Савеза за спорт и рекреацију инвалида неког града, у Клуб за спорт и рекреацију инвалида тог града. Добили смо решење за делатности спортских клубова и могућност да будемо редовно финансирани од стране Министарства за спорт Републике Северне Македоније. То финансирање није велико, али тих 5.000 еура за 6 најбољих клубова, боље је него ништа, а тим новцем клубови могу препознати и погурати локалне талентоване младе параспортисте, па се надамо да Александар неће бити усамљен настављач традиције успешних македонских стрелаца." –истакао је Бранимир.

„Свакако стрељаштво није једини спорт који је предмет интересовања Параолимпијског комитета РСМ. Поред стрељаштва, улажемо доста у развој атлетике и стоног тениса. Имамо пар момака пливача и једног момка за кога покушавамо да добијемо „wild“ карту за зимске Игре за дисциплину моно скије. Оливера и ја смо носиоци Оредна за заслуге 8. септембар као највећег одличја који додељује Председник Републике Северне Македоније, и велика је част понети такву титулу, а посебно за развој спорта особа са инвалидитетом. На врхунцу своје каријере 90-их година био сам проглашаван за спортисту године неколико пута, и то међу свим, а не само спортистима са инвалидитетом, а онда је дошла Оливера и следеће декаде су њене. Ако кажу да ученик треба бити бољи од свог учитеља, онда сам ја заиста испунио своју мисију." - закључио је Бранимир.

Сутрадан нас је чекао напоран дан и пут до Охрида, где је у организацији Националне федерације за спорт и рекреацију инвалида Северне Македоније – Параолимпијског комитета Северне Македоније 14.06.2025. године планирано одржавање Државног првенства у стрељаштву.

Растали смо се са Бранимиром и договорили сутра виђање у стрељани Бејбунар, седишту женског стрељачког клуба "Лихнидос" где ћемо имати прилику и

част да се сусретнемо и са Оливером Наковском Биковом, и са Ванчом Каранфиловим и новом надом Александром Јовановским.

ОХРИД - Државно првенство

И као што је договорено тако је и учињено. Сутрадан, сви смо били у Охриду, свако ко је битан у свету парастрељаштва био је тај дан у прелепом Охриду. Била су 3 освајача Параолимпијских медаља, а ми смо имали част да нам свако од њих буде саговорник.

Министарство спорта и Министарство социјалне политике, демографије и омладине обезбедили су средства за реализацију овог такмичења на ком је наступило 23 спортиста са физичким инвалидитетом у 3 спортске дисциплине, и 11 глувих и наглувих спортиста у 2 дисциплине.

"Ја сам касно почео да се бавим стрељаштвом, тек са својих 40 година" - започели смо разговор са Ванчом Каранфиловим, освајачем сребрне Параолимпијске медаље.

"Бранимир ме је убеђивао да почнем и инсистирао на томе и уз сву моју незаинтересованост сам ипак пристао. Узео сам пиштољ и у првом дану испуцао најбољи резултат 510 кругова. Под претпоставком да и слепа кокошка може да пронађе понеко зрно, појавио сам се и сутрадан на стрелишту и испуцао 2 круга више. За 20 дана активног пуцања испуцао сам на 4 круга испод олимпијске норме, и тако је то кренуло. Активним радом и уз подршку Бранимира, али и захваљујући таленту који сам имао освојио сам то сребро у Грчкој са испуцаних 570 кругова. Изашао сам из активног спорта и сада уживам на Охриду са својом породицом, али користим прилику да своје знање пренесем младим стрелцима које сада тренирам." - рекао је Ванчо и описао нам детаљније себе у улози тренера.

Са Ванчом Каранфиловим

„Уживам у позиву тренера и са својим стрелцима радим на развоју њиховог талента, али сваки спортиста стрелац мора имати свој систем рада. Не могу ја сада стрелцу попут Александра Јовановског нешто додатно да помогнем. Он је преко 10 година у спорту. Он већ и сам зна све. Зна на којим елементима мора да ради, како и сам да направи бољи резултат. Свако има и своје циклусе, своје максимуме и падове. Некоме треба мање времена, некоме више да изађе из лоше фазе. Ово је јако комплексан спорт и захтева јаког појединца.“ - рекао је Ванчо и додао:

„Бољи слушаоци су жене спортисти од мушкараца бар у мом клубу, иако млађе генерације готово по правилу нису претерано заинтересоване за спорт. Прво, овај спорт и било који спорт мора да се воли. Ти са тренинга када се враћаш кући, ти већ мораш да мислиш шта ћеш да поправиш на наредном. Друго је таленат, и на крају је тренер. У тренеру је по мени 20 до 30% од укупног спортисте. Уколико нема љубави и талента не може тренер да направи чудо. Прошлост стрељаштва је по мом мишљењу у Македонији је сјајна, почев од Брана, преко мене и Оливере која је и део садашњости. Будућност остаје засад на Аци.“ закључио је Ванчо.

Баш са Александром Јовановским Ацом имали смо прилику да поразговарамо непосредно после испуцаних кругова, а у ишчекивању резултата такмичења.

Са Александром Јовановским

Прво нас је насмејао тако што је рекао да у овом спорту није зато што се презива Јовановски као председник Параолимпијског комитета, и да нису род и да је таленат тај који га држи у овом спорту.

У спорту је од 2015. године, и од тада је од већих успеха издваја златну медаљу на Светском купу у ХанOVERу. За себе каже да има много да учи. Обзиром да је корисник инвалидских колица, стрељаштво му је било логичан избор спорта. Истиче да има добру подршку од породице и од Параолимпијског комитета, воли стрељаштво и једино што му недостаје је недостатак боље инфраструктуре. Лично му недостаје приступачна стрељана намењена управо за стрелце са инвалидитетом.

"У Скопљу има стрељана, од којих су неке у подземним просторима без лифтова и рампи па ми то доста отежава и компликује бављење овим спортом, захтева подршку других лица и ствара ризик од њихове или моје повреде." - закључио је Александар.

Иза самог такмичења разговор смо наставили са Оливером Наковском Биковом, македонском верзијом Новака Ђоковића, женом, мајком, особом са инвалидитетом, Светским и Европским шампионом и освајачем златне медаље на Параолимпијским играма. Жена из народа, ненаметљива, заправо стидљива и повучена.

Оливера Наковска Бикова

Родом је из Битоља, почела је са 20 година да се бави стрељаштвом. Са 27 година се удала, мајка је двоје деце. До освајања медаље на Параолимпијским играма била је и запослена, и поврх свега тога свакодневно је тренирала и није одустајала од свог циља да постане најбоља. Освојила је заиста све што може и озбиљно размишља да напусти спорт као активни стрелац због недостатка воље.

"Уморила сам се. Немам више снаге, и озбиљно размишљајем о напуштању. Бранимир ме убеђује да останем још један олимпијски циклус, да би могли да наступам као тим. Искрено најтеже ми пада да оставим децу кући, желим више да будем мајка."

Средства јој кроз развој каријере нису недостајала. Дobar менаџмент Параолимпијског комитета је мислио о томе. Њено је било само да тренира. Имала је и стрелиште и оружје и дијаболе и време и тренинге. Лидија Крстевска из Скопља је по њеном мишљењу имала потенцијал да настави да развија стрељачки спорт као женски представник. Међутим темпо од по чак и 9 сати дневно на тренинзима

био је превише за њу, али то је цена коју плаћате у професионалном бављењу спортом.

Истиче да јој је представљање своје државе на било којим, а нарочито на великим такмичењима право задовољство. Ужива у томе, али јој је помало непријатно то што је препознају свуда на улици, мада кроз осмех каже да се ипак навикла на то.

"Без велике подршке породице и супруга заиста не би ништа од овога било могуће. Када су деца била мала неко је морао да их причува док сам ја ишла по тренинзима. Заиста без њих ово ништа не би било могуће." -закључила је Оливера.

Такмичење у Охриду је завршено., а сви наши саговорници су наравно освојили медаље. Бранимир Јовановски је изашао из зоне комфора и показао да се и у дисциплини ваздушна пушка CX1 одлично сналази, па је освојио прво место.

У његовој дисциплини, ваздушни пиштољ CX1, прво место је освојила Оливера, друго Александар, а треће Ванчо Каранфилов. А тек да се зна ко је најбољи потврдила је Оливера са освојеним и трећим местом у дисциплини ваздушна пушка CX2.

Државно првенство у парастрељаштву Охрид 2025.године

Са најлепшим утисцима одушевљени гостопримством целокупног Параолимпијског тима растали смо се од наших домаћина. Искрено, почаствовани смо чињеницом да смо стекли нове пријатеље. Пожелели смо им свима успех у наставку каријера, а Оливери смо пожелели још медаља и бар још један олимпијски циклус. Замолили смо је на крају да не буде стидљива и повучена, већ да јасно и гласно својом причом послужи као инспирација свима нама.

Не само спортистима или онима који планирају да то постану, Оливерина прича и има везе, и нема везе са спортом. Оливерина прича треба да послужи свима нама као пример. Када постоји циљ и постоји озбиљан рад који води ка том циљу, успех је нешто што можемо очекивати. Њена прича је посебно инспиративна

обзиром на величину њеног успеха, труда и уложеног рада који су му претходили, и чињеници да је за сво то време она била и запослена и мајка. Оливери заиста наклон до пода.

Ништа мање инспиративни није ни Бранимир, који је у времену општег хаоса 90-их направио успех који је био вредан сваке пажње, и послужио као покретач онога што је следило.

Инспирацију видимо и у Ванчу који је са 40 година закорачио, захваљујући управо Брану у свет спорта, и у њему захваљујући свом раду и таленту постигао своје максимуме.

Ништа мање инспиративна није прича нашег саговорника, будуће наде сртељаштва Северне Македоније, Александра Јовановског. Његова истрајност и упорност уз подршку породице и његових старијих колега опробани су рецепт за успех. Њему смо од срца пожелели каријеру било кога од његових колега Параолимпијаца.

Заједничка слика са Бранимиром и Оливером са супругом

Са најлепшим импресијама напустили смо Македонију, задовољни што смо првенствено упознали добре људе, а потом и врхунске спортисте, шампионе и прваке, испред чијих имена од данас пишемо и реч пријатељ.

Србија

Град Чачак је последњи пут на Олимпијским играма у Барселони 1992. године, имао свог олимпијца који је представљао наш град и нашу земљу у неком индивидуалном спорту. Чачанин Мићо Брковић нас је тада представљао у бициклизму, и баш када је био у зениту своје каријере, послужио је као узор нашем суграђанину Лазару Филиповићу који ће ове године на париској Параолимпијади представљати наш град и нашу државу.

Лазар је како каже са две-три године научио самостално да вози бициклу, и бициклизам му је био прва љубав и најважнија ствар у његовом животу. Лазар од рођења има оштећење вида, прогресивну болест због које сада види само 2 одсто и спада у категорију слепих и слабовидих особа. Упркос тим проблемима, већ 2002. године приступа БК "Борац" из Чачка, и постаје члан јуниорске репрезентације и млађе сениорске репрезентације. Због проблема са видом Мићо Брковић га је 2007. године предложио једном крагујевачком клубу који је на нивоу Србије први почео да се бави парабициклизмом. Рођен је у Чачку 09. фебруара 1990. године, где је завршио основну и средњу Медицинску школу, смер физиотерапеут. Потом уписује Факултет Медицинских наука у Крагујевцу, одсек Физиотерапеут, где дипломира 2017. године. Свестан суженог спектра алтернатива у животу узрокованих проблемима са видом, определио се да се интензивније посвети сопственом развоју у спорту. Обзиром да по мраку проблем са видом посебно долази до изражаја, ноћни изласци нису били интересантни. Практично проблем који има повео га је добрим путем уз подршку породице. Управо у породици му инвалидност није била предност. Због тога није био у повлашћеном положају у кући сем у моментима када проблем са видом постане објективна препрека и захтева конкретну помоћ.

Лазар Филиповић

Иначе дисциплина у којој нас је Лазар представљао на Параолимпијским играма је паратриатлон, комбинација пливања, вожње бицикла и трчања. После 750 метара пливања у реци Сени, такмичари по транзицији (преслвачењу опреме), прелазе на бициклу, и морају да пређу дистанцу од 20 километара, иза чега иде транзиција на стазу за трчање од 5 километара. За све три дисциплине Лазар има „пилота“ Јована Поњевића за кога је везан врпцом у пливању и трчању, а бицикл возе на тандем бициклу.

Јован је члан триатлон клуба „Triogy racing“ из Новог Сада. Паратриатлон је први пут уврштен као званичан спорт и постао параолимпијска дисциплина на играма у Рио де Жанеиру 2016. године. Лазар је практично пионир који је дисциплину паратриатлон успоставио као дисциплину у српском Параолимпијском комитету. Његови деценијски резултати, који су почели са првим одликовањем на европском првенству у 2011. години у Шпанији када је постао европски првак, а одмах затим и друго место на светском првенству на Новом Зеланду 2012. године, су практично резултати који увели паратриатлон у наш Параолимпијски комитет. Нажалост то је случај који прати све параспортове у Србији. Промотери неког спорта и они који покажу вредне резултате практично утичу на афирмацију тог спорта. Од 01. јула претходне 2023.године, до 01. јула 2024. године бодоване су све трке од европског првенства, светског купа, светске серије, континенталних такмичења, светског првенства и оне утичу на рангирање параолимпијца и остваривање норме за одлазак на Параолимпијске игре у Паризу. Три најбоља пласмана у посматраном периоду која су Лазара квалификовала за игре су учешћа и остварени резултати на Светским куповима у Шпанији где је заузео 2. место, 3. место у Турској и 3. место у Италији.

Иначе Лазар је требало да нас представља у паратриатлону и на поменутих играма у Рио де Жанеиру 2016. године, али је Параолимпијски комитет донео одлуку да ће у категорији слепих и слабовидих лица параолимпијци учествовати у женској категорији, али не и у мушкој. Такође пропуштена је и прилика да узме учешће на Параолимпијским играма у Токију 2020. године, које су због корона вируса одржане 2021. године. Иако квалификован и са оствареном нормом, у повратку са припрема на тренингу бицикла у Мрачајевцима је доживео саобраћајну незгоду у којој је поломио пршљен, и испао из система такмичења.

Отежавајуће околности које прате Лазара у припремама за Париз биле су недостатак адекватних услова у којима би могао да тренира. Тренинге пливања претежно обавља на базену у Крагујевцу, јер му је погоднији обзиром да има исцртане црне линије на дну базена које су Лазару од великог значаја за оријентацију приликом пливања. Спортски центар Младост у је омогућио коришћење базена у Чачку пре отварања базена за посету грађана. Тренинге трчања делом обавља на атлетској стази, али из практичних разлога чешће се одлучује за трчање по улици Стевана Првовенчаног у Чачку која је у непосредној близини адресе на којој живи. Обзиром да су тренинзи специфични као и сам спорт, јер укључује комбинацију пливања, вожње бицикла и трчања, тренинзи који укључују бицикл и трчање би захтевали да тренажни бицикл на ком вежба, мора физички да пренесе на атлетску стазу. То укључује организацију транспорта не тако малог бицикла на тренинг и са тренинга, коју Лазар не може самостално да изведе већ мора ангажовати неког да

то обави. Зато Лазар свој тренажни бицикл држи у својој гаражи зграде у којој живи иза чега наставља тренинг трчања по поменутој оближњој улици.

Иначе и бицикл који користи је бицикл који му је доделио Параолимпијски комитет, који је по Лазаревим речима „поника“ у односу на бицикле који користе његови конкуренти, обзиром да је застарео као модел. Колико може Лазар га је сам унапредио, тако што је изнајмио квалитетније точкове које је намонтирао на бицикл. Одсуство финансија је хронично у његовом спорту. Последње 2 године је добијао награде од Светске триатлон федерације као начин подршке, и има приходе од стране Параолимпијског комитета. У периоду од 4 године пре тога, апсолутно је самостално финансирао одласке на свако од првенстава на којима је по правилу бележио изванредне резултате. Бирократским пропустом приликом измене извесног правилника на релацији Министарства омладине и спорта и изостављен из листе спортова који је стипендиран. У том периоду је студирао у Крагујевцу, па је ради уштеде, али и ради тренинга релацију Чачак - Крагујевац често прелазио бициклом.

Лазар на тренажном бициклу

„Пошаљем торбу са стварима по возачу аутобуса на аутобуској станици у Крагујевцу, дођем бициклом пре аутобуса у Чачак, и од возача узмем торбу на станици у Чачку“ са осмехом се присећа Лазар.

У том периоду од 4 године без стипендије, дневни просечни тренинзи су били од 6 до 8 километара пливања, 120 до 160 километара бицикле, и 15 до 20 километара трчања уз студије и животу другом граду. На прошлוגодишњим Параолимпијским играма у Паризу, које су трајале од 28. августа до 8. септембра у

паратриатлону Лазар је 2. септембра наступио у конкуренцији 12 такмичара у својој категорији. Сви конкуренти су врхунски спортисти, а на питање која су му била очекивања Лазар је пред Параолимпијаду изјавио да иде на све или ништа.

„Циљ ми је да останем смирен, да ме не поједе трема, да одрадим најбољу трку у животу. Циљ ми је да на линији циља не осетим да сам имао још мало снаге, да знам да сам дао свој максимум.“ – изјавио је тада Лазар.

У тадашњим припремама за Париске игре провели смо један дан у разговору са Лазаром, и дотакли се многих тема које нажалост осликавају колико је систем неафирмативан према особама са инвалидитетом, чак и у односу на врхунски спорт и подстицај који се пружа развоју професионалног параспортисте.

Сутрадан смо обавили овај интервију и провели са Лазаром један целодневни и нимало наиван тренинг. На крају, Лазару смо пожелели да оствари највећи успех, и окићен најсјајнијом медаљом настави успешан низ наших олимпијаца. Као поклон смо му предали заставу наше земље и изразили жељу да се њом огрне на победничком подијуму док са поносом буде слушао нашу химну.

Са Лазаром пред полазак на Параолимпијске игре у Паризу 2024. године

Параолимпијска репрезентација Србије освојила је укупно шест медаља на 17. летњим Параолимпијским играма које су 8. септембра свечано затворене у Паризу, саопштио је Параолимпијски комитет Србије. Стрелац Драган Ристић освојио је злато у дисциплини пушка 50 метара лежећи став. То је његова укупно трећа олимпијска златна медаља након што је са претходних Игара у Токију донео два злата.

Сребрне медаље у стоном тенису освојиле су Борислава Перић Ранковић у синглу и Нада Матић у дублу са Бориславом Перић Ранковић. Сребрним медаљама из Француске Бранислава Перић Ранковић завршила је своју богату спортску каријеру током које је освојила 32 медаље.

У мушкој конкуренцији наш стонотенисер Митар Паликућа освојио је бронзану медаљу у синглу, аатлетичар Жељко Димитријевић донео је бронзану медаљу из Париза у дисциплини бацање чуња. Небојша Ђурић у Паризу је освојио сребрну медаљу у бацању кугле хицем од 11 метара и 98 центиметара. Њему је на овим Играма по освајању, одузета сребрна медаља. На званичној веб страници Параолимпијских игара стајала је дисквалификација уз образложење Р6.16.1. Та ставка у правилнику означава да је опрема била неадекватна и односи се на металну столицу са које такмичар баца куглу.

После великих напора делегације нашег Параолимпијском комитета и указивања на пропусте који су учињени према нашем такмичару, сребрна медаља му је враћена и Небојша је заслужено добио назад своју сребрну медаљу.

Наш чачанин Лазар Филиповић нажалост није освојио медаљу на Играма освојивши десето место у оштрој конкуренцији. Иако резултат свакако заслужује огромну похвалу, Лазар наводи да је реално било за очекивање пласман од 6. до 8. места.

"Доста ствари је допринело оваквом резултату. Тандем пилот је у припремама задобио повреду која је утицала на коначни резултат. Диспропорција у улагањима и финансијској подршци спорту у односу на друге репрезентације је свакако имала утицаја. Америчка репрезентација је примера ради, у Париз донела седам ледених када, своју теретану, резервне бицикле и тренажере, повела свог нутриционисту..." Као сваки други спортиста, са дозом горчине, али без превеликог освртања иза себе, иза Параолимпијских игара почео је са интензивним припремама за наредна такмичења.

Закључак

Иако су прилике за бављење спортом на Западном Балкану генерално ограничене, спортистима са инвалидитетом ситуација је још сложенија и вишеструко захтевнија. У поређењу са здравим спортистима, они се суочавају са додатним изазовима који надилазе спортски терен – од институционалне и инфраструктурне запостављености, преко неадекватних тренажних услова, до недостатка стручног кадра и системске подршке. Приступ спортским објектима често је физички отежан или потпуно онемогућен, а финансијска средства за тренирање, опрему и путовања готово су увек недовољна. У таквим околностима, професионално бављење спортом за особу са инвалидитетом не представља само физички напор, већ и свакодневну борбу са бројним баријерама које просечном спортисти остају невидљиве.

Упркос свему, ови спортисти успевају да остваре резултате вредне пажње и поштовања, често и на највећим међународним такмичењима. Њихови успеси нису само спортски подвизи – они су сведочанство огромне унутрашње снаге, дисциплине и преданости. Њихова упорност, истрајност и одлучност да истрају под условима који би многе обесхрабрили, управо су оно што их чини посебним. Без

велике подршке, често и без признања које заслужују, они настављају да тренирају, да сањају и да се боре, не само за медаље, већ и за видљивост, поштовање и равноправност. Њихов пут није само лична прича, већ огледало друштва и његовог односа према различитости и инклузији.

Њихов пут је тиши, мање видљив, али тиме не и мање вредан – напротив. Остаје на читаоцу да се искрено запита: какве би резултате ови спортисти могли да постигну када би им биле пружене исте прилике као њиховим здравим колегама? Колико талената остаје неоткривено, колико снова угушено, само зато што се одвијају у сенци система који још увек не зна – или не жели – да их препозна и подржи?